

שרת ניסה למנוע מעורבות רוסיית

מאת יעקב צור

אפילו מומחים של משרד החוץ במערב, האמונים על טשטושן של עובדות ועל העלמת עין ממצאיאות מובנת לכל, אינם מכחישים עוד כיום, שקראשיתה של החזירה הרוסית למזרח ("מעורבות" בלשוננו כיום) היא עיסקת-הנשק שנחתמה בין מוסקוה לקאהיר לפני חמש-עשרה שנה, בספטמבר 1955. זו העיסקה שפוסט-ראלס המנוח אמר עליה, כי אין לייחס לה ערך רב וטרח להוכיח למשה שרת ז"ל, ראש ממשלת ישראל בשנים ההן, כי "עוד יעלה בידו ארצות-הברית להחזיר את נאצור למוטב. השליט המצרי קשור במערב והתקשרותו עם ברית המועצות אינה אלא אפיוודה חולפת. בעוד כמה חדשים, וכלל היותר כעבור חצי שנה, יתאכזב מן הרוסים ויבין שאין לו קיום בלי תמיכה מערבית".

כעדות מאותם הימים גיליתי בארכיוני את נוסח האיגרת ששלח שרת למולוטוב לאחר פגישתם בוינווה באוקטובר 1955, וכן את תשובתו של שר החוץ הסובייטי על איגרת זו, שנשלחה באמצעות יוסף אביר, או שגריר ישראל במוסקוה.

להבנת הרקע של חליפת-המכתבים זו, אביא כאן קטע מיומני שגרשם בוינווה ב-31 באוקטובר 1955: "עמדת מולוטוב היתה נוקשה, ללא תווה, ללא שמץ של רצון טוב. השיחה התנהלה ברוסית, ושרת גייס מיטב ידיעתו בלשון זו והכין מיטב נימוקיו כדי לשכנע את איש-שיחו. אך מלכתחילה ברור היה שאין מולוטוב רוצה להשתכנע. הוא לא זו מעמדתו כמלוא הנימה, תחילה טען את טענת "העיסקה המסחרית" והטיל את מלוא האחריות על צ'כוסלובקיה. אחר-כך פתח בהתקפה על ישראל, טפל עליה אשמת חתרנות ותוקפנות כלפי מצרים. — ישבנו מדוכאים בדירתו של שרת אותו לילה וניתחנו אותה שיחה אומללה. ראש-הממשלה נזכר, כי תוך כדי הסברת עמדתו הפליט מולוטוב מימרה ש"ברית המועצות רגישה לסכנות המאיימות על ארצות קטנות וחלשות". החליט להיאחז באמירה זו, ומיד, באותו מעמד, והשעה לאחר-חצות-לילה, ישב לנסח מכתב ברוסית לשר החוץ הסובייטי... (ר' ספרי, "יומן פאריס" בהוצאת עם עובד, עמוד 193).

אוסף כי שרת כתב איגרתו ביד, רוסיית, וכל דוברי-רוסית בתוך החבורה הקטנה של שגרירי ישראל באירופה, שהיו אתו במעמד זה, הוסיפו משלהם לניסוח המכתב וסגנונו. התשובה על האיגרת נמסרה עליידי שר החוץ הסובייטי בוינווה, וזה לאחר שמשו שרת יצא מן העיר וחזר לירושלים. היא נושאת תאריך, נובמבר 1955, בלי שיצוין היום המדויק של כתיבתה, אך נראה מתכנה, שנכתבה ב-1 בחודש, למחרת היום בו כתב שרת את איגרתו.

וזה לשון האיגרות, בתרגום משפת המקור: "מר מולוטוב הנכבד, — כותב משה שרת — לפני שאני יוצא את השיחה-המבטיחה לוחזר ולתאר את המצב שחזקת על לי מומנך על אף-סדה-יומך העמוסה... לא בכל הסכמו, אך טוב שהבענו דעתנו-אני אמטורית לחברי בממשלת ישראל את דבריך, כי כאשר מדינה קטנה רואה עצמה בסכנה, חייבת מעצמה גדולה לתת על-כך את דעתה, וכן את הבטחתך לחזר ולבחון את המצב שנוצר. כחוספת-למה שמסרתך לך על סירובה העקשני של מצרים להיכנס עמנו למשא-ומתן על שלום, אני מסב את תשרי מת-לבך להודעה הרשמית של ממשלת מצרים בפני מועצת הבטחון, כי מצרים רואה עצמה במלחמה עם ישראל. עמדה זו נדחתה עליידי מועצת הבטחון, אבל מצרים לא נסוגה ממנה. אדרבא, היא ממשיכה במעשי-התוקפנות שלה. להיות במצב מלחמה ולקבל נשק — פירושו לקבל נשק לשם מלחמה.

אני מקווה שבהמשך הזמן תינתן לי האפשרות לחדש את קשרי האישיים אתך — בכבוד רב ובברכות נאמנות (—) מ. שרת".

על כך ענה ויאצ'סלאב מולוטוב באיגרת שכולה השתמטות. שר החוץ הסובייטי לא ענה על השאלות שהוצגו לו. אלא כתב כמה דברים כלליים על ברית המועצות השוחרות חירותם ועצמי אותם של עמים. לגבי יחסי ישראל-מצרים ציין כי דרוש רצון טוב משני הצדדים, למען ביצור השלום והבטחון לכל עמי האזור.